

KÖNYVTÁRHASZNÁLATI OKTATÁS A HALLEI EGYETEMI KÖNYVTÁRBAN

MADERNÉ KISS MÁRTA

A Német Demokratikus Köztársaság Felső- és Szakoktatásügyi Minisztériuma 1977 decemberében irányelveket adott közre a könyvtárhasználók képzésének megindításához az 1978/1979-es tanévvel kezdődően a hatáskörébe tartozó egyetemeken, főiskolákon és orvostudományi akadémiákon.¹ A dokumentum szerint e képzés célja, hogy képessé tegye a hallgatókat a könyvtárak és információs intézmények tájékoztatási szolgáltatásainak, segédleteinek használatára, illetve a tájékozódás módszereinek és eszközeinek alkalmazása is járuljon hozzá a tanulmányi munka eredményességének fokozásához, s majdan segítse a kiképzett szakemberek későbbi elméleti és gyakorlati tevékenységét. A szakmai nevelési és oktatási folyamat integráns részének, bár nem önálló tantárgynak tekintett képzés két súlypontját a tanulmányok kezdetére, illetve a szakmai specializálódás megindulásának időpontjára helyezte az útmutatás. Mind a végrehajtás, mind az eredményesség ellenőrzése a szekciók² oktatóinak feladata lett. Az oktatói testületek e tekintetben természetesen együttműködnek az egyetemek, főiskolák könyvtárosaival és tájékoztatási szakembereivel.

Az irányelvek részletesen leírják a képzés két fázisának programját, tematikáját és lebonyolításuk rendjét, tartalmazzák a felhasználható forrásanyagokat. A rendelkezés végrehajtásáért a felelősség a rektorokat terheli, a megvalósítás részleteinek kimunkálása pedig az egyetemi és főiskolai könyvtárak igazgatóinak feladatkörébe esett. Az egyes szakterületek segédleteinek és vezérfonalainak összeállítására a Tudományos Könyvtárak és Információs és Dokumentációs Intézmények Módszertani Központja kapott megbízást, együttműködve az illetékes akadémiai és egyéb tudományos szervezetekkel, intézetekkel, egyes könyvtárakkal és információs intézményekkel.³

A hallei Egyetemi Könyvtárban a kétfázisú oktatás a központi könyvtár illetékes szakreferensei, az egyetemi oktatók, valamint a szekciókönyvtárosok jól szervezett, közös tevékenysége révén valósul meg. Mind az 1. éves, mind a 3. éves hallgatók 3–3 órás előadást hallgatnak meg, amelyhez gyakorlati foglalkozások, feladatok csatlakoznak az elméleti ismeretek elmélyítése céljával.

Az 1. évesek a bevezető előadásban rövid áttekintést kapnak az NDK könyvtári rendszeréről, a berlini Deutsche Staatsbibliothek és a lipcsei Deutsche Bücherei jellegéről, szolgáltatásairól, majd a hallei egyetem, az Egyetemi Könyvtár történetéről, a szakjuknak megfelelő szekciókönyvtárról. Megismertetik velük a könyvtár használatának rendjét, a könyvtárhasználatra vonatkozó miniszteri rendelet egyes részleteit (pl. az olvasójegy elvesztése, a kölcsönzési határidők be nem tartása stb. esetén érvényesíthető szankciókat). Sor kerül a katalógusok fogalmának, fajtáinak, a használatukra vonatkozó tudnivalóknak

a kifejtésére, az NDK 6 regionális központi katalógusa funkcióinak megemlítésére. Helyet kapnak az előadásban a katalógushasználathoz elengedhetetlen katalógizálási ismeretek is, a Porosz Instrukciók és a jelenleg használt szabályzat, a RAK főbb jellemzői, az ezeken alapuló katalógusok felépítését érintő információk. Megismerkednek az 1. évesek az információ fogalmával, s rövid áttekintést kapnak tudományterületük tudományos tájékoztatási alapintézményeiről, ezek főbb szolgáltatásairól is. Foglalkoznak a tudományos munka metodikájának fő vonalaival, ennek kapcsán a tanulás ökonomikus megszervezésével, a racionális időkihasználás jelentőségével. Végül – a már szeptemberben megtartott foglalkozáson – a különféle egyetemi oktatási formációk szerepével és igénybevételével ismeretik meg a kezdő hallgatókat.

Az előadást a szekciókönyvtárakban megtartott csoportfoglalkozások követik, amelyek során tájékoztatást kapnak a hallgatók a szekciókönyvtár felépítéséről, használatáról, szolgáltatásairól. Részletesen megismerik az ott található katalógusokat, a segédkönyvanyag felállítási rendjét, a legfontosabbak használatának módját, a bibliográfiai adatok leírásának, valamint a cirill betűk transliterálásának szabványát. Információt kapnak az igénybe vehető reprográfiai szolgáltatásokról is. A hallottak elmélyítésére egyéni feladatlapokat töltenek ki a gyakorlat során (adatkeresés, -kiegészítés a betűrendes katalógus(ok)-ból, a folyóiratkatalógusból, különkatalógusokból, cirill betűs szerzői név, illetve folyóiratcím transliterálása, majd a katalógusokból való kikeresése, tematikus katalógusok használata, kölcsönzési kériólap pontos kitöltése). A gyakorlati foglalkozások zárómomentumaként már az 1. éves hallgatók is meghallgatnak egy rövid ismertetést a szakterületük legfontosabb NDK-kiadású referáló lapjának és kurrens szakbibliográfiájának használatáról.

A központi könyvtár megismertetéséhez audio-vizuális segédeszközöket is felhasználnak. A főépület előadótermében egyszerre mintegy hatvanan vehetnek részt a könyvtár épületeit, szolgáltatásait, katalógusait, a legfontosabb általános bibliográfiákat, a könyvtárhasználatához szükséges nyomtatványok kitöltését, a kölcsönzés folyamatábráját bemutató, magnetofonra vett magyarázatokkal kísért 22 diafilm-felvétel levetítésén. Az előadást követően természetesen körül is vezetik a hallgatókat a könyvtár két épületében, közben külön is felhívja figyelmüket a szakjukba eső speciális gyűjteményekre, információszerezési lehetőségekre.

A szakmai specializálódás kezdetekor, a szakdolgozatkészítés és a későbbi tudományos munka megalapozásaként a 3. évfolyam, egyes esetekben a 4. évfolyam elején megvalósuló 2. fázis háromórás előadása vezérfonalául az Egyetemi Könyvtár igazgatója által kidolgozott "modellelőadás" szolgál⁴, amely felöleli az NDK könyvtári rendszerére, az NDK és a szocialista országok tudományos tájékoztatási struktúrájára, a tudományos munka információforrásaira, hagyományos és nem-hagyományos segédeszközeire, a kutatás módszereire és gyakorlatára, az önálló tudományos munka végzésére, a tudományos publikációk készítésére, a modern könyvtári és információs technikára vonatkozó ismereteket. A hallgatóknak általában szakterületük központi könyvtári szakreferense tartja meg ezt az előadást, amelyet speciális tudnivalók, konkrét adatok egészítenek ki. A különféle könyvtári és tájékoztató intézmények szolgáltatásaira, ezek igénybe vétele módjára vonatkozó információk különös hangsúlyt kapnak, hasonlóképpen az egyes szakterületek domináns információforrásai, modern tájékoztatói segédeszközei. A referáló lapok s más

szolgáltatások alapos bemutatása, az információkeresés különböző módjainak, a deskriptorok, tezauszok fogalmának és használatának tisztázása megalapozza a szakirodalom felhasználását, a folyamatos szakmai tájékozódást.

A hallei Egyetemi Könyvtár az egyetemi szekciókkal együttműködve komoly szakmai apparátussal, alapos előkészítő munkával kidolgozott segédletekkel végzi az egyetemi hallgatók könyvtárhasználati oktatását. Fő céljuk a hallgatók önálló tudományos munkára nevelése. Alapvető probléma e téren is a hallgatók motiváltsága: ezért a Könyvtár igen eredményes munkát végez azokon a tudományterületeken, ahol az egyetemi oktatók és kutatók maguk is súlyt helyeznek a hallgatók ilyen irányú oktatására-nevelésére.

JEGYZETEK

1. Richtlinie für die Durchführung der Nutzerschulung an den Universitäten, Hochschulen und medizinischen Akademien im Bereich des Ministeriums für Hoch- und Fachschulwesen. Berlin, 23. 12. 1977.
2. Az NDK felsőoktatási intézményeiben rokontudományokat művelő tanszékek együttese. (V. ö.: Duden. Das grosse Wörterbuch der deutschen Sprache in 6 Bänden. Bd. 5.)
3. A különböző tudományterületeken folyó szakirodalmi tájékozódás, illetve tájékoztatás segítésére 1978 óta készülnek kalauz jellegű kiadványok. A Leitfaden für Studenten. Wege zur Information auf dem Fachgebiet . . . c. kiadványokat folyamatosan teszi közzé a berlini Methodisches Zentrum für wissenschaftliche Bibliotheken und Informations- und Dokumentationseinrichtungen des Ministeriums für Hoch- und Fachschulwesen.
4. DIETZE, Joachim: Nutzerschulung der Studenten. (2.Phase). Modellvorlesung. Hrsg. v. Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt. Halle/S. 1978. 63 p.

ONLINE INFORMÁCIÓSZOLGÁLTATÁSI TÍPUSSZERZŐDÉST dolgozott ki az európai szolgáltatók számára az European Host Operators Group, hogy megkönnyítse az idevágó jogi problémák teljes körének tisztázását, pontos megfogalmazását a sok egyedi szerződésben. A szerződéstervezet szövegét az Európai Közösség valamennyi hivatalos nyelvének kidolgozták.

Information Hotline, 1984. jan.